

İNSANLIK ÜRÜNÜ OLUMSUZLUKLAR
KARŞISINDA İNSAN VE AŞK
HUMAN BEING AND LOVE AGAINST THE
NEGATIVITIES OF HUMANITY

METİN YASA

[Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi ABD.
Professor, PhD., Ondokuz Mayıs University Faculty of Divinity,
Department of Philosophy of Religion
metin.yasa@omu.edu.tr]

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 21 Mart/March 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Haziran/June 2018

Yayın Tarihi / Published: 27 Haziran/June 2018

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran/June

Yıl / Year: 2018 *Sayı – Issue:* 44 *Sayfa / Pages:* 5-17

Atıf/Cite as: Yasa, Metin. “İnsanlık Ürünü Olumsuzluklar Karşısında İnsan ve Aşk - Human Being and Love against the Negativities of Humanity”. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi- Ondokuz Mayıs University Review of the Faculty of Divinity 44 (Haziran-June 2018): 5-17.

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. <http://dergipark.gov.tr/omuidf>

Copyright © Published by Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi – Ondokuz Mayıs University, Faculty of Divinity, Samsun, Turkey. All rights reserved.

İnsanlık Ürünü Olumsuzluklar Karşısında İnsan ve Aşk¹

Öz: İnsan ve aşk farklı boyutları olan bir konudur. Konunun derinlemesine tartışılabilmesi için kimi soruların sorulması gerekir: İnsan kimdir? Aşk nedir? İnsan-aşk ilişkisinin temel getirileri nelerdir? Anılan bağlamda aşk-insan ilişkisinin yönlendirdiği iki temel buyruk vardır: i. Kendini bil. ii. Kendini aş. Aşk merkezli olan bu buyruklardan ilki epistemolojik sürece, ikincisi ise ontolojik sonuca işaret eder. Bu makalenin sınırları içinde tartıştığımız yukarıdaki türden soruların cevaplandırılması, günümüzde karşılaşılan şiddet olayları dik-kate alındığında, daha bir anlamlı hale gelir. Çünkü kendini bilme çabasında olmayan, kendini aşma girişimi içinde bulunmayan ve aşkla dirilişi bilmeyen insan ne yapar? Yalnızca insanlık dışı olumsuzluk üretir. Öyleyse, insan, insana ve insanlığa yönelik insanlık dışı olumsuzlukların karşısında, ne halde olduğunu sorgulamak zorundadır.

Anahtar Sözcükler: İnsan, Aşk, İnsan-Aşk İlişkisi, Olumsuzluklar, Kendini Bil, Kendini Aş.

6

OMÜİFD

Human Being and Love Against the Negativities of Humanity

Abstract: Human being and love are issues which have different dimensions. Some questions need to be asked in order to discuss the subject in depth: Who is human being? What is love? What are the main implications of the relationship between human being and love? There are two basic principles that have been directed by the relationship between love and human being in this context: i. Know yourself. ii. Go beyond yourself. From these principles which are centered on love, the former refers to the epistemological process and the latter refers to the ontological conclusion. The answering the questions that we discuss within the borders of this article becomes more meaningful when considering the today's violence incidents. Because, what does a person who does not act to know himself, does not have an attempt to go beyond himself, or herself and does not know how to resurrect with love? The only thing he or she can produce is inhuman negativity. So, a human being has to question what is going on in the face of inhuman negativities towards other people and humanity as a whole.

Keywords: Human Being, Love, The Relationship Between Human Being and Love, Negativities, Know Yourself, Go Beyond Yourself.

¹ Bu yazımız 18.11.2017 tarihinde Ensar Vakfı Samsun Şubesi'nde verdiğimiz "İnsan ve Aşk" isimli konferansımıza dayanmaktadır.

Giriş

Alain, *Minerva ve Bilgelik* isimli eserinde şöyle bir ifade kullanır: “İnsani olaylar ne basit ne de kolaydırlar.”² Doğrusu, biz, bu ifadeden rahatlıkla şu iki sonucu çıkarabiliriz: i. İnsani olayların odağında olan insanı anlamak kolay değildir. ii. Bir yönüyle de insani olay olan aşkı tanımak basite indirgenemez.

Öyle anlaşılıyor ki, yaşanmış insanlık dışı olaylar dikkate alındığında, insanın her tür insanlık dışı olanla mücadele etmesi gerektiği insanlığının bir gereği olarak ortaya çıkar. Bu nedenle, günümüz insanına yönelik, günümüz insanıyla doğrudan bağlantılı ölüm ve zulüm, şiddet ve hiddet, kin ve kan, dehşet ve vahşet içerikli insanlık dışı olumsuzluklar dikkate alındığında, insan ve aşk gibi bir konu üzerine yazmak, bu tür bir sorunu tartışmak, anılan bağlamda bir çözüme gitmek rasyonel ve kaçınılmaz görünmektedir. Bu konudaki temel tezimiz kısaca şudur: Günümüzde yaşanan insanlık dışı olumsuzluklar dikkate alındığında, günümüz insanının aşk merkezli iki tür buyruğa dönüş yapması ve bu iki buyruğu içselleştirmesi gerektiği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır: i. Kendini bil. ii. Kendini aş.

İnsan ve aşk konusunun teolojik, felsefi ve bilimsel düzeyde tartışılabilmesi için öncelikle kimi soruların sorulması gerekir: İnsan kimdir? Gereksinimleri nelerdir? İnsan günümüzde en çok neye gereksinim duyar? Aşk nedir? Aşk insana başarması gerekeni başarmada ne şekilde yardımcı olabilir?

Tartıştığımız konunun kısaca betimi yapıp bu bağlamda sorulması gereken kimi sorulara da işaret edilince, açıkça anlaşılacağı üzere, anılan konunun üç adet ayağının var olduğu ortaya çıkmaktadır: i. İnsan kimdir? ii. Aşk nedir? iii. İnsan-aşk ilişkisinin temel getirileri nelerdir?

Şimdi, sözü sırasıyla bu üç konuya getirmek istiyoruz.

² Bu konuda bk., Alain, *Minerva ve Bilgelik*, trc. Ayda Yörükan, (Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016), 195.

1.1. İnsan Kimdir?

İnsan kimdir sorusu iki yöne işaret etmek gerektiği noktasında bizi adeta zorlamaktadır: Biri, insanı tanımada karşılaşılan güçlük, diğeri insanın paradoksal öz taşıyan bir varlık oluşudur.

Geçi, insanı tanımaya yönelik bir güçlükten söz edilse de, felsefi soru ve felsefi bilinçlenişin, genelde, insanın kim olduğu sorusu üzerine odaklandığı dikkat çeker. Nitekim Max Scheler, eleştirel bir biçimde, insanı tanımaya yönelik üç temel yaklaşıma işaret eder:

1- Teolojik Yaklaşım: Adem ile Havva kıssası, yaratılış, cennet ve cennetten kovulma gibi teolojik geleneğin insan düşüncesi.

2- Felsefi Yaklaşım: Bu yaklaşım, Antik-Yunan düşüncesini merkeze alır ve insanı düşünen ve ben bilinci olan bir varlık olarak konuşturur.

3- Bilimsel Yaklaşım: Bu tartışma doğa bilimlerinin ve genetik psikolojinin anlayışında belirir ve insan bu yaklaşım ışığında yeryüzünün en gelişmiş canlısı olarak görülür. Bu haliyle insan, taşıdığı enerjinin ve sahip olduğu yetilerin bilincinde olan bir varlıktır.³

Bununla birlikte Scheler yukarıdaki yaklaşımların birbiriyle bağlantılı olmadığını ifade eder. Bu bağlantısızlığın, büyük ölçüde, insanı tanımlamanın taşıdığı güçlükten kaynaklandığı rahatlıkla ileri sürülebilir.⁴

Öte yandan, yine insanın tanımlanmasında karşılaşılan güçlük söz konusu olduğunda, Mevlana'nın deyimiyile, "bu ne sır"⁵, Şeyh Galib'in söylemiyle "zübde-i alem"⁶, Alexis Carrel'in çıkarımıyla ise "bilinmeyen varlık"⁷ bize çok şey fısıldar.

³ Sevgi İyi, "İnsan Olma Bilinci, Kişi Olma Sorumluluğu", erişim: 19.10.2017, <http://felsefet.home.uludag.edu.tr/kaygi/dergi002/1-3.pdf/>

⁴ Krş., İyi, "İnsan Olma Bilinci, Kişi Olma Sorumluluğu", 5.

⁵ Mevlana, *Hız. Mevlana'nın Rubaileri, I*, trc. Şefik Can, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990), Rubai No: 718.

⁶ Şeyh Galib, "Hoşça Bak Zâtına Kim Zübde-i Âlemsin Sen", erişim: 19.10.2017, <http://www.antoloji.com/hosca-bak-zatina-kim-zubde-i-alemsin-sen-siiri/>

⁷ Alexis Carrel, *İnsan Denen Meçhul*, trc. Ömer Durmaz, (İstanbul: Hayat Yayınları 2016).

Acaba insanı tanıma bağlamında, neden, bir yandan disiplinlerarası bağlantısızlığa işaret edilmekte, diğer yandan bu denli gizemli kavramlara yer verilmektedir? Çünkü “insanın kökleri cennette, Tanrı’da ve aynı zamanda en dipteki derinliklerdedir.”⁸ Dolayısıyla insan, “kendisinden daha aşağıda bir şeyle değil, daha yüksek bir şeyle anlaşılabilir.”⁹ Bu nedenle, teolojik olana atıf yapmaksızın, tek başına felsefi ve yine tek başına bilimsel yaklaşımların insanı tanımlamada üst bir rol üstlenmesi halinde, kuşatıcı bir tanımın ortaya çıkmadığı görülür. Sözelimi, insanı; Aristo “konuşan”, Rabelais, “gülen”, Descartes “düşünen”, Kant “yargılayan”, Marx “çalışan” bir varlık olarak tanımlarken¹⁰, psikolojinin, biyolojinin ve sosyolojinin de insan sorununu derinlemesine irdeleyemediği, çünkü insanın, bu üç disiplinin sınırları içinde, çoğu kez parçacı bir yaklaşımla ele alındığı¹¹ vurgulanır.

Gerçi, yukarıdaki türden kimi veriler, açıkça anlaşılacağı üzere, felsefe ve bilim tarihine bakıldığında insanın ne olduğu sorusuna kayıtsız kalınmadığını açık bir şekilde göstermektedir. Ancak, bize öyle geliyor ki, söz konusu olan insan ise, insanı tanımaya yönelik kavramların büyük ölçüde anakronik oluştan uzak oluşu ve bilimin enstrümanlığı eşliğinde psikolojinin, biyolojinin ve sosyolojinin insanı parçacı bir yaklaşımla ele alışını bir yana, yukarıdaki tanımlardan biri ya da tümü insanı tanımak için yeterli değildir. Çünkü atıfta bulunulan tanımlar, ya aşırı geniş ya da aşırı dar görünmektedir.¹² Geniştir; çünkü bir varlık, insanlığın bir parçası olmadan da konuşabilir. Dardır, çünkü düşünemeyen bir akıl hastası da insandır.¹³ Şu halde, “iyi bir tanımlama, tanımlananın tamamı için ve sadece onun için geçerli olmalıdır.”¹⁴

⁸ Bu konuda bk., Nikolay Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, trc. Hüsamettin Arslan, (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2012), 60.

⁹ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 61.

¹⁰ Bu konuda bk., André Comte-Sponville, *Felsefeyi Takdimimdir*, trc. S. Seza Yılcıoğlu, (İstanbul: Altın Kitaplar, 2000), 125.

¹¹ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 59.

¹² Sponville, *Felsefeyi Takdimimdir*, 125.

¹³ Sponville, *Felsefeyi Takdimimdir*, 126.

¹⁴ Sponville, *Felsefeyi Takdimimdir*, 125.

Bununla birlikte, Scheler'in insanı tanımaya yönelik teolojik, felsefi ve bilimsel olmak üzere yaptığı ayrışma dikkate alındığında şöyle denilebilir: Yunan filozofları, insan üzerinden felsefe yapılabileceği kanısındaydılar. Yunan filozoflarına göre insan doğasında saklı olan bir şey vardı: Gerçeğin Anahtarı.¹⁵ O nedenle, insanın kendisi çok derin bir bilimcedir; çünkü o daha yüksek bir dünyanın varlığının tanığıdır.¹⁶ Burada felsefi veriler önem kazanır. Dahası insan varoluşu, doğal dünyada bir kırılmadır. O nedenle doğal dünya ile yetinmez.¹⁷ Bu aşamada doğa bilimlerinin verileri öne çıkar. Carrel'in sözünü ettiği, üç temel ilke, yaşamın korunması, türün yayılması, aklın yükselişi yine bu bağlamda anılabilir.¹⁸ Öte yandan, değil mi ki insan, iki dünyaya ait ve kendisini aşma gücünü elinde bulunduran bir varlıktır¹⁹, öyleyse bu noktada teolojik yaklaşım önem taşır. Teolojik yaklaşımın bir örneği Kur'an-ı Kerim'den bir ayetle daha da netleştirilebilir. Yüce olan Allah şöyle buyurur: "Rabbin meleklere demişti ki: 'Ben, bir insan yaratacağım çamurdan. O'nun önünde eğilip saygı gösterin, onu şekillendirip, ruhumdan ona üflediğim zaman!'" (es-Sad 38/71-72).

10

OMÜİFD

Paradoksal oluşa gelince: İnsan, birbirine karşıt kutupları kendinde toplayan bir varlıktır.²⁰ İnsanın paradoksal bir varlık oluşu, teolojik bir veri olarak, Kur'an-ı Kerim'de geçen bir ayet ışığında daha net anlaşılabilir. Yüce olan Allah şöyle buyurur: "Ona kötü eğilimleri de, iyi ve duyarlı olmayı da verene." (eş-Şems 91/8). Şu halde, Montaigne'in dediği gibi, "insan, ne olduğunu bilmekte dikkatli olmalı: iyi tarafını da kötü tarafını da aynı titizlikle ortaya çıkarmalıdır."²¹

¹⁵ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 59.

¹⁶ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 60.

¹⁷ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 60.

¹⁸ Alexis Carrel, *Başarının Sırları*, trc. Refik Özden, (İstanbul: Yağmur Yayınları, 1991), 68.

¹⁹ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 60.

²⁰ Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 60.

²¹ Bu konuda bk., Montaigne, *Denemeler*, trc. Sabahattin Eyuboğlu, (İstanbul: Cem Yayınevi, trsz), 32.

İnsan, eğer paradoksal bir öz taşıyorsa, bu bağlamda ne tür nedenlerden söz edilebilir? Öyle anlaşılıyor ki, aşağıda sözü edilen gerekçeler, açıklayıcı olabilir. Şöyle ki, insan:

- i. Yaşadığı dünyaya zor uyum sağlayan bir varlıktır.
- ii. Kendisiyle çatışma halinde olan bir öze sahiptir.
- iii. İyi ile kötü arasındaki savaşa konu olan bir yapıdadır.
- iv. Eşit olan iyi değerler arasında bile çatışmayı sezen bir konumdadır.²²

Bize öyle geliyor ki, insanın paradoksal bir varlık olduğu bilincini yakalamak, insanı tanıma açısından, oldukça ileri düzey bir konuma ve insanı tanıma noktasında temel ve tanımlayıcı rollerin bütünlük halinde teoloji, felsefe ve bilim arasında paylaşılması gerektiğine işaret eder.

1.2. Aşk Nedir?

Mitolojide aşk, bir tür kişileştirme eğilimi içinde ele alınır ve annesi Yoksulluk, babası Bolluk olan bir varlık olarak görülür. Mitolojik anlatıma göre, Yoksulluk'un Bolluk'tan bir bebeği olmuş ve bu bebek, tahmin edileceği üzere, aşktan başkası değilmiş.²³

Doğrusu, aşkı tanımak kolay değildir. Ancak, yine de aşkı tanımlama girişimlerinden geri durulmamıştır. Nitekim aşkı tanımlama girişimleri dikkate alındığında, Platon'un bu bağlamdaki çabaları ayrı bir önem taşır. Platon, aşkı tanımlarken, üç ayrı kavrama atıf yapar: Güzellik, iyilik, mutluluk. Platon'a göre, aşk, her şeyden önce, sevilen bir şeydir, sevilen bir şey güzeldir, güzel olan bir şey iyidir, iyi olan şey de mutluluktur.²⁴ Öte yandan, İslam düşüncesine bakıldığında, din felsefesi yapan sufi filozofların aşkı bir tür dinsel deneyim içinde gördükleri dikkat çeker.

²² Berdyaev, *İnsanın Yazgısı*, 62.

²³ Eflatun, *Şölen*, trc. Azra Erhat –Sabahattin Eyupoğlu, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993), 58.

²⁴ Eflatun, *Şölen*, 60.

Sözgelimi, Yunus Emre, aşk mezhebini din sayarken, Mevlana aşkı iman ile bir ve aynı görür.²⁵

Öyle anlaşılıyor ki, gelinen aşamada, insanı tanımlamada beliren güçlük aşkı tanımlama için de geçerlidir. Nitekim böylesi bir güçlük, Mevlana tarafından bir tür kavramsal çözümleme eşliğinde aşılmaya çalışılmaktadır. Mevlana şöyle der:

عشقست زهر چه آن نشاید مانع
گر عشق نبودى، ننمودى صانع
دانى که حروف عشق را معنى چيست
عين عابد و شين شاکر و قافست قانع

Aşk, her ne olursa olsun, dinlemez mani'
Eğer aşk olmasaydı, görünmezdi Sani'
Aşkın harfleri ne içerir, bilir misin?
'Ayn abid demek, Şın şakir, Kaf ise kani'²⁶

12 2. Aşk-İnsan İlişkisinin Temel Getirileri

OMÜİFD

Öncelikle şunu ifade edelim ki, aşk, insana, insanlığa ve insanlararası ilişkilere umut veren, yön gösteren ve ufuk sunan bir işleve sahiptir. Durum bu olmakla birlikte, aşk-insan ilişkisinin temel getirileri, kimi yönlerden taşıdıkları ortaklıkta görülür ve bu bağlamda üç temel husus dikkat çeker:

i. İnsan da aşk da tam olarak tanımlanamamaktadır. İnsan ve aşk söz konusu olduğunda, tanımdan çok, insana ve aşka yönelik kimi kavramlardan söz edildiği görülür. Sözgelimi, yukarıda da ifade edildiği üzere, insan söz konusu olunca, konuşan, gülen, düşünen, yargılayan türü kavramlar kullanılırken, aşk söz konusu olunca da sevilen, güzel, iyi, mutluluk gibi kavramlara yer verilir.

ii. İnsan da aşk da son tahlilde paradoksal bir öz taşıır. İnsanın kim olduğu ve aşkın ne olduğu soruları dikkate alındığında, her ikisinin de paradoksal bir öz taşıdığına işaret edilir. İnsan söz konusu olunca; onun

²⁵ Krş.: Metin Yasa, *Din Felsefesi: Soru, Sorğu, Sonuç*, (Ankara: Elis Yayınları, 2016), 118.

²⁶ Mevlana, *Hız. Mevlana'nın Rubailerini*, II, trc. Şefik Can, (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991), Rubai No: 1178.

iyiye ve kötüye eğilim duyan, bu iki karşıt eğilimi özünde taşıyan bir varlık oluşu öne çıkar. (el-İnsan 76/3). Bu noktada, Mevlana'nın bir rubai-sine atıf yapılabilir. Şöyle der:

این صورت آدمی که در هم بستند
نقشی است که در تویلهی غم بستند
که دیو گهی فرشته گاهی وحشی
این خود چه طلسم است که محکم بستند

İnsanın özünü karşıt nitelikle buluşturdular
Şekil alışını çile tezgahında oluşturdular
Bazen şeytan olur, bazen melek olur, bazen de vahşi
Bu ne sır!. Tüm karşıtları, doğasına doluşturdular.²⁷

iii. Aşk, insanın kendini bilmesinde ve kendini aşmasında önemli bir rol üstlenir. Burada artık, 'Allah'ın sevdiği ve Allah'ı seven' (el-Maide 5/54) insan profili öne çıkar. İnsanın sahip olduğu bir değer olarak inanç da aşk ile bütünleşince anlamlı hale gelmektedir.²⁸ Nitekim çokça tanınan ve bilinen bir hadiste şöyle denilir: "İnanmadıkça cennete giremezsiniz; birbirinizi sevmedikçe inanmış olamazsınız." (Tirmizi, İsti'zân: 43).

Öyle anlaşılıyor ki, günümüz insanının karşı karşıya kaldığı insanlık dışı olumsuzluklar dikkate alındığında evrensel insanlık kavramının içinin doldurulması bir tür zorunluluk olarak ortaya çıkar. Doğrusu, bize göre, evrensel insanlık kavramının içinin doldurulması yukarıda da bir nedenle işaret ettiğimiz üzere kendini bil ve kendini aş ile olasıdır. Aşk merkezli birer buyruk olan kendini bil bir epistemolojik süreç iken, kendini aş bir ontolojik sonuçtur. Bu süreç ve sonucun ancak bir teolojik kararlılık, felsefi tutarlılık ve bilimsel ölçülülük içinde gelişebileceği açıkça ortadadır.

Şimdi aşk merkezli bu iki buyruk üzerinde kısaca durmak istiyoruz.

²⁷ Mevlana, Hz. Mevlana'nın Rubaileri, I, Rubai No: 718.

²⁸ Bk. Yasa, *Din Felsefesi: Soru, Sorgu, Sonuç*, 113vd.

2.1. Kendini Bil

İnsanın taşıdığı paradoksal oluş, insan açısından kimi oluşumlara kapı aralar. Bu oluşumlardan biri, kuşkusuz, epistemolojik bir süreç olarak beliren kendini bilmedir.

Teolojik, felsefi ve bilimsel yaklaşımın, 'kendini bil' bağlamında, bir bütünlük oluşturduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Nitekim felsefi açıdan, kendini bil buyruğunun taşıdığı önem, Delphoi Tapınağı'nın girişinde yazan bir buyruk oluşuyla rahatlıkla temellendirilebilir. Öte yandan, Carrel'in, "et ve kemiğe karşı zafer kazanmak istiyorsanız, samimi olarak kendinizi hakir görmeyi öğreniniz"²⁹ çıkarımında bulunması, bilimsel açıdan örnek olarak verilebilir. Dahası; Kur'an-ı Kerim'in şu ayetle bu konuya işaret ettiği ifade edilebilir: "Allah'ı unutan, Allah'ın da, kendilerine kendilerini unutturan kimseler gibi olmayın! Onlar kötülüğe batmış olanlardır." (el- Haşr 59/19).

14

OMÜİFD

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, kendini bil buyruğu epistemolojik bir sürece işaret eder. Bu süreç içinde insanın, kendini bil buyruğu ışığında, ya kendini buluşu ya da insan olma bilincine ulaşması³⁰ sonucu çıkarılabilir. Bize göre, Mevlana'nın bir ifadesi bu bağlamda yeterince anlamlı ve açıklayıcı gözükmemektedir. Şöyle der:

فرمود که ارجعی رجوع آن باشد
بنگر به درون که به جز انسان بینی

Sana, dön, diye buyurdu, dönmek ise şudur
İçe bak, insandan başkasını gör, öz budur.³¹

Doğrusu, sözü edilen bu aşamaya ulaşan "insan", Montaigne'nin ifadesiyle, "kötü şeyleri, bilmediği, beceremediği için değil, canı istemediği için yapmamalı."³² Sonuçta, kendini bil buyruğu ışığında ulaşılan

²⁹ Bk. <http://ozlusozluk.com/alexis-carrel-sozleri/erişim: 19.10.2017, ozlusozluk.com/>

³⁰ İyi, "İnsan Olma Bilinci, Kişi Olma Sorumluluğu", 2.

³¹ Mevlana, Hz. *Mevlana'nın Rubaileri*, II, Rubai No: 2102.

³² Montaigne, *Denemeler*, 127.

insan olma bilinci, insanın karşılaştığı tüm olumsuzluklar açısından, bir tür *entelektüel öngörü*yü ve *düşünsel açılımı* beraberinde getirir.

2.2. Kendini Aş

İnsanın taşıdığı paradoksal oluşun kapı araladığı bir diğer husus, kuşkusuz, 'kendini aş' buyruğudur. Kendini aş buyruğu, son tahlilde, ontolojik bir sonuç olarak belirir.

Kendini aş buyruğu, bize göre, Kur'an'daki bir ayet ile ilişkilendirilebilir. Kur'an'da şöyle denilir: "Öyle ki insan, bütünüyle kendisini görecektir." (el-Kıyame 75/14). Bu ayet dikkate alındığında, kendini aş buyruğu, bize öyle geliyor ki, Kur'an'da, "özü iyileşmiş konuma yükselmek" (el-Muhammed 47/2) şeklinde anlaşılabilir ve sonuçta da kendini aş buyruğu, ya insan olma değeri ya da kişi olma sorumluluğu³³ olarak konuşlandırılabilir. Dahası, kendini aş, insanın yalnızca insan oluşunu değil, insanlığı nasıl temsil ettiğini de doğrudan ilgilendiren bir buyruktur.

15

OMÜİFD

Kendini bil ve kendini aş buyruklarının üzerinde yükseldiği ortak payda yine Kur'an'ın bir ifadesiyle ortaya konulabilir: "Rabbimiz, kalbinizde olanları en iyi bilendir. Eğer siz iyi olursanız, kuşkusuz O, kendine yönelenleri affedendir." (el-İsra 17/25)

Bu aşama, Alain'den bir alıntıyla daha da anlaşılır hale sokulabilir. Alain şöyle der: "Hayatımızın iyi bir hayat olmasını istemek ve her şeyden önce de bunu isteyebilmeyi istemek gerekir."³⁴

Öyle anlaşılıyor ki, kendini bil ve kendini aş buyrukları bağlamında dile getirilen düşünceler, Mevlana'nın bir rubaisinde, yan yana gelmiştir. O şöyle der:

من بنده آن قوم که خود را دانند
هردم دل خود را ز علط برهانند
از ذات و صفات خویش سازند کتاب
وفهرست کتاب را انالحق خوانند

³³ İyi, "İnsan Olma Bilinci, Kişi Olma Sorumluluğu", 2.

³⁴ Alain, *Minerva ve Bilgelik*, 181.

Kendini bilen toplumun olmuşum kölesi,
Her an kendini korur-durur hata da nesi,
Öz ve niteliklerinden bir kitap yazmışlar,
İçi dolu, yükselir ondan Ben Hakkım sesi.³⁵

Sonuçta, bize öyle geliyor ki, insanın, karşılaştığı insanlık dışı türlü olumsuzluklar karşısında, aşk dilini öğrenmesi, aşk estetiğinin bilincine varması ve aşk birikimini iyi değerlendirilmesi gerekir. Dahası; günümüzde çok fazla gereksinim duyduğumuz öngörü, huzur, refah, özgüven ve mutluluk için, insan, aşk merkezli kendini bilmek ve kendini aşmak zorundadır. Doğrusu, insan, ancak aşkla kendisiyle insanlığın bulunduğu ve kendisinde insanlığın olduğu bir birey haline gelebilir.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Unutmamak gerekir ki, olumsuz insanlıktan yalnızca olumsuz sorun doğar. İnsanlık dışı olumsuzluklar karşısında, kendini bil buyruğu bir tür adalet, kendini aş buyruğu ise bir tür merhamet yarısidir.

Kendini bilme çabasında olmayan, kendini aşma girişimi içinde bulunmayan ve aşkla dirilişi bilmeyen insan ne yapar? Yalnızca insanlık dışı olumsuzluk üretir. Öyleyse insan, insana ve insanlığa yönelik insanlık dışı olumsuzlukların karşısında, ne halde olduğunu sorgulamak zorundadır.

Sonuç olarak, sözünü ettiğimiz aşk merkezli epistemolojik süreç olarak görülen kendini bilin ontolojik sonuç olarak görülen kendini aş doğru hızlandırılması gerekir. Bunun için, teolojik kararlılık, felsefi tutarlılık ve bilimsel ölçülülük önem taşır. Bu süreç ile sonucun başarılması halinde, insanlık, olumsuz sorun üreten insanlık olmaktan çıkar ve olumlu yüksek beklentiler içinde olan bir insanlığa doğru ilerler.

Kaynakça

Alain. *Minerva ve Bilgelik*. Trc. Ayda Yörükan. Ankara: Doğu Batı Yayınları, 2016.
Berdyayev, Nikolay. *İnsanın Yazgısı*. Trc. Hüsamettin Arslan. İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2012.

³⁵ Mevlana, Hz. *Mevlana'nın Rubaileri*, I, Rubai No: 771.

- Carrel, Alexis. *İnsan Denen Meçhul*. Trc. Ömer Durmaz. İstanbul: Hayat Yayınları, 2016.
- Carrel, Alexis. *Başarının Sırları*. Trc. Refik Özden. İstanbul: Yağmur Yayınları, 1991.
- Comte-Sponville, André. *Felsefeyi Takdimimdir*. Trc. S. Seza Yılandıoğlu, İstanbul: Altın Kitaplar, 2000.
- Eflatun. *Şölen*. Trc. Azra Erhat –Sabahattin Eyupoğlu. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- <http://www.antoloji.com/hosca-bak-zatina-kim-zubde-i-alemsin-sen-siiri/>
19.10.2017.
- <http://ozlusozluk.com/alexis-carrel-sozleri/> erişim: 19.10.2017.
- İyi, Sevgi. “İnsan Olma Bilinci, Kişi Olma Sorumluluğu”, erişim: 19.10.2017.
<http://felsefet.home.uludag.edu.tr/kaygi/dergi002/1-3.pdf/>.
- Mevlana. Hz. *Mevlana'nın Rubaileri, I*. Trc. Şefik Can. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990.
- Mevlana. Hz. *Mevlana'nın Rubaileri, II*. Trc. Şefik Can, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.
- Montaigne. *Denemeler*. Trc. Sabahattin Eyuboğlu, İstanbul: Cem Yayınevi, tarihsiz.
- Son İlahi Mesaj Kur'an ve Açıklamalı Meali*, Trc. Prof. Dr. Hüseyin Peker. Samsun: Ceylan Ofset, 2009.
- Yasa, Metin. *Din Felsefesi: Soru, Sorgu, Sonuç*. Ankara: Elis Yayınları, 2016.

